

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE RS ZA LOKALNO SAMOUPRAVO
IN REGIONALNO POLITIKO

JAGNEOV ALI JÈGNJEDOV DREVORED MED SOBOTO IN RAKIČANOM, OD KDAJ DO KDAJ

Mogočni enoredni drevored jagneov oz. laških topolov ob cesti med Soboto in Rakičanom je bil na daleč opazna znamenitost naše krajine. Drevored je bil dolg 1,4 kilometra, drevesa pa so bila visoka več kot 20 metrov. Prva so bila posajena okrog leta 1896, ko so Madžari praznovali tisočo obletnico prihoda v sedanjo domovino. V počastitev tega dogodka so po vsej državi ob cestah sadili drevorede, največ iz jagneov, verjetno tudi tega. V 50-ih in 60-ih letih je bilo na Madžarskem še veliko drevoredov, obnovljenih pa le nekaj. V Körmendu, ki je v tem projektu partnersko mesto, so tedaj posadili stebraste hraste ob tedanji glavni cesti; še vedno jih nekaj stoji in vsi so v dobrem stanju.

Ta jagneov drevored ni bil edini v naši pokrajini, nobeden pa ni tako dolg ter posajen ob tako pomembni prometnici. Še mogočnejši je bil dvoredni drevored, ki je bil posekan jeseni 1970, saj so stara in na pol suha drevesa bila že zelo nevarna. Po izgrajeni kolesarski stezi, ki je ena prvih v državi, so dve ali tri leta pozneje posadili sedanjega, a samo do rakičanskega pokopališča, kjer je katastrska meja med Soboto in Rakičanom.

Zanimiv je razlog, zakaj je bil prekinjen drevored na katastrski meji. Po pripovedovanju znanega soboškega zdravnika dr. Brandieuja, ta je prišel v Soboto kot družinski zdravnik grofov Szapari, je bil drevored v času njegovega prihoda še mlad. Kmalu po prihodu, ko do Sobote še ni bila speljana železnica, je grof Szapari čakal vlak v Radgoni in je nenadoma privedla nevihta, ki je podrla jagneov, rastoč na železniški postaji. Ta je treščil na tla tik pred njim. Ko je prišel domov, je ukazal podreti vse jagneove na svojem posestvu.

Na soboški strani katastrske meje so se topoli zopet pojavili nekaj let pred drugo svetovno vojno. Sadili so jih tudi drugod po mestu, v drevored v parku, v Ulici Štefana Kovača (Radgonska cesta), v Lendavski ulici, Ulici arhitekta Novaka (Kolodvorska ulica). Drevesa so redno letno obrezovali na »čep«, zato je po rezi od drevesa ostalo samo skrivenčeno deblo s kratkimi štrclji. Stanje se je hitro spremenilo na bolje, ko je tajnik mestne občine postal Edvard Perhavec, ki se je zavzemal za sodobno in trajnostno urejanje zelenih površin. Najprej je bil zamenjan dotrajan topolov drevored v parku, kjer so posadili stebraste hraste. Drevesa niso izenačena, vendar se boljših v vsej tedanji državi ni dalo dobiti.

Jagneov, tudi stebrasti ali laški topol, je prastara kulturna rastlina, ki omogoča preživetje domačinom v ozkih gorskih dolinah v Afganistanu in sosednjih deželah. V teh gorskih pokrajinah lahko redijo samo drobnico: ovce za volno, koze za mleko in meso. Čez zimo jih krmijo s topolovimi vejniki – to so posušene mlade vejice z listjem, prav tako je pomemben les.

Jagneov je moška rastlina, nastala kot različek črnega topola, ki raste tudi pri nas, najpogosteje ob Muri. Uporabne različke imenujemo sorte, taka drevesa se razmnožujejo z različnimi potaknjen-

ci in cepljenjem, na njih temeljijo sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo.

V Evropi se je jagneov pojavil najprej v Italiji, in sicer v začetku 18. stoletja v Lombardiji, zato se tudi imenuje lombardski ali laški topol, tja pa so ga verjetno pripeljali Benečani iz Turčije. Za njegovo hitro širjenje bi naj bil najzaslužnejši francoski cesar Napoleon. Ko je na svojem prvem bojnem pohodu prispel v Italijo, je v dolini reke Pad opazil, da so topoli posajeni ob križiščih cest in mostovih kot orientacijske točke, ki so v ravnini vidne že od daleč. Kot dober vojskovodja je takoj spoznal pomen jagneov za vojsko in ukazal, da jih morajo saditi kot v Lombardiji, zato so se hitro razširili v vse dežele, ki jih je osvojil, verjetno tudi k nam.

Prav tako iznajdljivi so Slovenskih goricah, kjer so jagneovi pogosto posajeni po vrhovih gričev v bližini stavb, kjer jim služijo kot strelovodi. Zakaj jagneove imenujejo tudi »palme«, še ni pojasnjeno.

Nižje ob rekah, kjer je bolj sušno, sadijo ženski različek črnega topola, beli ali afganistanski jagneov. Od daleč se sorti ne razlikujeta veliko; ponekod je beli jagneov še vitkejši kot jagneov, lahko pa je tudi malo širši, kar je odvisno od drevesnice. Malo se razlikujeta po obliki listja, bolj po barvi lubja, saj je mlado lubje belo in s starostjo vse bolj sivo, ter obliki debla, ki je okroglo, pri jagneovu pa rebrasto. Sorta je povsem zdrava, glede izbire tal in vlage je manj zahtevna, zato jo že dolgo namesto jagneoda sadijo v sušnejših krajih, npr. ponekod v Dalmaciji, Makedoniji in Srbiji. Na Kitajskem ga prištevajo med pet svetih dreves, ki se sadijo ob templjih.

Zadnje čase se pojavlja tudi v pomembnih drevoredih, kjer z njim prav tako zamenjujejo jagneov, npr. v Avstriji ob stari glavni cesti med Dunajem in Budimpešto raste samo še beli jagneov. Glavni razlog za zamenjavo je ta, da je sorta zdrava, zato v krošnji ni suhih vej in ne ogroža prometne varnosti, pa tudi sušo prenaša precej bolje kot jagneov.

Topoli gostijo v Evropi več kot dva ducata različnih boleznih in škodljivcev, od raznih žuželk in gliv do virusov, ki ogrožajo drevesa. Vsi organizmi, ki jih gosti jagneov, niso enako nevarni; prometno varnost najbolj ogroža gliva, ki povzroča odmiranje delov krošnje in jo imenujemo tudi topolov rak. Ta odpre rane, kjer se nato naselijo še druge glive, ki razkrajajo les, da pride do odmiranja tudi debelejših vej in delov krošnje. Pojav boleznih in obseg poškodb sta močno odvisna od rastiščnih razmer, vremena in splošnega stanja drevesa. Na zdravstveno stanje drevesa odločilno vpliva oskrba z vodo. V sušnih letih, ko drevo ni dovolj oskrbljeno z vodo, lahko pričakujemo močne okužbe s topolovim rakom. To je bilo očitno vidno tudi v drevoredu na odseku od rakičanskega pokopališča do odcepa v bolnišnico, kjer so tla malo bolj peščena in je izpad dreves največji.

Stanje drevoreda je bilo od daleč sicer zadovoljivo, močno se je

Naložba v vašo prihodnost
Operacijo delno financira Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj

poznalo vlažno poletje, listje je bilo bujno in zdravo. Šele od blizu se je pokazalo pravo stanje drevesa, predvsem je bilo v krošnji veliko odmrlih vej. Stanje dreves je bilo ocenjeno po Priporočilih za presojo stanja dreves v mestnem okolju (GALK 2002), izdano pri Zvezi nemških mest.

Za boljšo preglednost se je drevored delil na tri odseke (iz Sobote):

- Prvi odsek od bencinske črpalke do konca rakičanskega pokopališča. Pet stojišč za drevesa je bilo praznih, eno drevo se je konec pomladi iz neznanih razlogov posušilo. Vsa rastoča drevesa so bila v sorazmerno dobrem stanju, lahko bi jih označili kot rahlo do srednje močno poškodovana. Zaskrbljujoče so bile suhe debele veje v krošnjah, kar je drevored razvrščalo v skupino srednje močno do močno poškodovanih. Izjemi sta bili dve drevesi tik ob cesti na začetku drevoreda, ki sta bili v izredno slabem stanju, močno do zelo močno poškodovani ter močno sta ogrožali promet; glede na bližino ceste ter število in debelino suhih vej bi jih morali odstraniti že pred leti, ko so se začele sušiti debele veje.
- Drugi odsek od rakičanskega pokopališča do odcepa proti bolnici je bil v slabem stanju, skoraj pri vseh drevesih je bilo prisotno odmiranje krošenj, ta odsek je bil močno do zelo močno poškodovan, dvanajst stojišč je bilo praznih.

- Tretji odsek od prvega dovoza v bolnico do rakičanskega parka je bil na videz podoben prvemu, je pa bilo prisotno odmiranje delov krošnje pri več drevesih.

Suhe veje v krošnjah dreves so bile naravni pojav in niso ogrožale prometne varnosti. Nevarne so bile suhe veje, ki so bile debelejše od treh centimetrov, saj lahko poškodujejo človeka v taki meri, da so posledice poškodb trajne. V krošnjah vseh večjih starejših dreves so bile številne suhe veje debelejše od treh centimetrov, v nekaterih krošnjah celo od desetih in več centimetrov. V drevoredu je bilo dosajenih nekaj mlajših dreves, ki so bila še premlada, da bi se v njih pojavile suhe veje. Zaradi enotnega videza drevoreda je bilo treba zamenjati tudi ta drevesa.

Drevored ob tako prometni cesti, kolesarski stezi in pešpoti mora zagotavljati največjo možno prometno varnost. Med vsemi drevesnimi vrstami in sortami je jagned najslabša izbira drevesa za ta drevored, saj ni mogoče preprečiti bolezenskega sušenja vejic in vej v krošnjah. Edini možen način je zamenjava drevesne vrste z vrsto, ki je povsem zdrava. Pristojni pri ZVKDS nepreklicno zahteva, da se mora drevored obnoviti z jagnedi. Tako bo tudi izvedeno ne glede na morebitne posledice.

dr. Aleksander Šiftar

